

Lunds universitet
Statsvetenskapliga institutionen
Intersecting Identities and collective action

STV003
HT06
Handledare:
Sarah Scuzzarello och Bo Petersson

Engångs- hjältar

Hur myter och symboler konstruerar nationalism på Balkan

Luljeta Duraku

2007

LUNDS

UNIVERSITET

Abstract

This thesis is about how nationalism is constructed from two competing groups, Kosovo Albanian and Serbs. Kosovo for Serbs is a deep symbolic value that continues to be a Serbian identification. This is one of the main reasons why no Serbian politician has the courage to give it up. On the other side of the coin we have the Kosovo Albanians that only settles for independence. To recognize the independence for Kosovo could jeopardize the security for the Serbian minority living in Kosovo. So every attempt to solve the rubics cube could lead to instability. The thesis also looks to understand how Chosen Trauma and Chosen Glory has become the social construction of nationalism from both the Kosovo Albanian side and the Serbian side. To hang on a chosen trauma gives the incentive to construct the other as the enemy, which could become a hinder to a multiethnic society. Since the war ended seven years ago Kosovo has, formally still a province of Serbia, been under the administrative protectorate of the United Nations Mission in Kosovo (UNMIK). In seven years Kosovo has been living in vacuum. And yet no one has the courage to take a stand over Kosovo's future. The consequences are an unrest population.

Kosovo exemplifies a society in which the identities of two competing groups have long been tied to Truths about the other. Nationalism is thus present. The case of Kosovo illustrates what happens when political leaders exploit the most demeaning Truths about the other to create intense feelings of insecurity and victimization. Some claim that under the surface there is still a deep mistrust between Serbs and Kosovo Albanians.

Keywords: Nationalism, multiethnic, Serbs, Kosovo Albanians, Chosen trauma, Chosen glory, myths, symbols

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och frågeställning.....	1
1.2	Metod och material.....	2
1.3	Tillvägagångssätt och förförståelse.....	3
1.4	Avgränsning och disposition.....	3
2	Två sidor av samma mynt	5
2.1	Definitioner av centrala begrepp.....	5
3	Teori	7
3.1.1	Det var en gång... ..	8
3.1.2	Nationella symboler och hur man kommunicerar med dem	8
3.2	Nationen är äkta	9
3.2.1	Tillbaka till rötterna - ”Guldåldern”.....	10
3.2.2	Akademien möter verkligheten – kritik mot Smiths teori.....	11
3.3	Valt trauma och vald ära	12
3.3.1	Valt trauma.....	12
3.3.2	Vald ära	13
4	Chosen Trauma och Chosen Glory i Kosovo	14
4.1	Slavernas ankomst på Balkan som vald ära	15
4.2	Albanernas ättlingar Illyrierna som vald ära	16
4.3	Serbisk Chosen Trauma	17
4.3.1	Ankomsten av det Ottomanska imperiet.....	17
4.3.2	Slaget av Kosovo – Trastfältet i Fushë Kosovo/Kosovo Polje	18
4.4	Chosen trauma för Kosovo Albanerna	19
4.4.1	Period av förtryck.....	20
4.4.2	... och en önskan om ett erkännande	20
4.4.3	Våren 1981-.....	21
5	Skapandet av Vi-avbildning: Den andra som objekt	22
5.1	Hur kommunicerar politiker och medborgare.....	23
6	Analys	26

6.1	Vi sitter i samma båt – avslutande reflektioner.....	27
7	Referenser.....	29

1 Inledning

Jugoslaviens sönderfall började drygt för 15 år sedan. Kriget och konflikterna har upphört. Soldaterna har lagt ner sina vapen och återvänt hem. Livet har sakta börjat återgå till det normala i Kosovo och delar av det som en gång var Jugoslavien.

Det är allmänt känt att kriget på Balkan har i de flesta fallen handlat om nationalism och etniska skillnader. Myter och symboler har använts som ett politiskt kort för politiker som kommit och gått genom historien på Balkan. Politikerna har och selekterar aspekter av det förflutna att manipulera och väcka känslor hos mängden.

Jag själv som har mina rötter från regionen kan inte riktigt greppa taget om det som har och utspelar sig på Balkan. Ibland hörs kommentarer som; ”varför är det så svårt för er att komma överens, kriget är ju faktiskt över”. De ligger ju en sanning i det. Kriget är ju faktiskt över.

De senaste sex åren har Kosovo ingått en dynamisk transition, som är en utmaning på åtskilliga nivåer. En resa som har visat sig vara svår och fylld med hinder då nationen ska byggas från roten och upp. Det har gått sex år sedan kriget tog slut i Kosovo. Men freden innebär inte att allt är frid och fröjd. Båda grupper, Serber och Kosovo Albaner känner sig som offer och båda grupper känner friheten att ”ta tillbaka” vad som en gång varit deras (Mertus 1999: 7). Spänningarna mellan Kosovo Albaner och Serber har varit långvarig, med denna grupp utgör inte något speciellt fall. Och de flesta utomstående gäspar mot Serber eller mot Albaner som går 50 eller 500 år bak i tiden för att ge stöd till territorium och traditioner (Mertus 1999: 5). Serber och Kosovo Albaner tillsammans med andra minoriteter kan leva fredfullt sida vid sida som grannar om deras politiska, sociala och ekonomiska rättigheter respekteras.

1.1 Syfte och frågeställning

Historien betjänas fortfarande idag av eliters intressen för att återuppväcka nationalismen. Syftet med denna uppsats är att forska hur nationalismen konstrueras från både den Serbiska och den Kosovo Albanska sidan. Jag vill undersöka hur denna konstruktion ger ett underlag för bedömning av om idéer om den andra i samhället. De frågor jag ställer mig är:

- Hur kan nationalismen från de båda grupperna förstås och förklaras?
- På vilket sätt produceras och reproduceras nationalismen bland Serber och Kosovo Albaner?
- Vilka är konsekvenserna för denna produktion och för ett multietniskt samhälle?

1.2 Metod och material

Min metod är inriktad på en litteraturstudie. Genom att använda textanalys av olika slag kan jag studera samhällsvetenskapliga problem. Ett sätt kan vara att använda texter som används i studiet med relationer mellan människor och mellan olika urskiljbara grupper i samhället (Bergström & Boréus 2000: 12). För att kunna säga något om vårt sätt att tänka och våra handlingar måste språket studeras. Forskare betraktar språket som ytterst gränssättare för tanke och handling (ibid: 12). Texterna speglar, reproducerar eller ifrågasätter tillexempel makt. Texter kan användas för att komma åt relationer mellan individer eller grupper som ligger utanför texterna (ibid: 15).

Materialet är hämtat från olika källor med så stor spännvidd som möjligt för att få en så objektiv bild som möjligt. Jag anser att materialet är tillförlitliga källor och är i stor omfattning hämtat från International Crises Group (ICG).

Organisationen ICG är en självständig, ideell, NGO som utför analyser och rapporterar från sitt fältarbete, som ett led i sin uppgift att förhindra och lösa konflikter. ICG är synnerligen välrenommerat och stöds ekonomiskt av flera västliga staters biståndsmyndigheter, bl.a. Svenska Sida. ICG har skrivit många rapporter och analyser om Kosovo och Serbien, som oftast i slutet av deras rapporter ger rekommendationer och förslag till handlingsplaner, för olika internationella och nationella aktörer att beakta. Jag har även studerat olika nummer av Utrikespolitiska institutets skrifter Världspolitikens dagsfrågor för att insamla en god och objektiv bakgrundsinformation. För att öka en förståelse hur individen påverkas har gått igenom intervjuerna är hämtade från FN Mission i Kosovos egen tidning *Focus Kosovo*. Jag har valt ut tre intervjuer från vardera grupp för att illustrera och resonera kring mitt syfte. På samma sätt för att öka förståelse och se hur nationalismen produceras har jag valt ut citat från politiker som jag resonerar och diskuterar kring. Alla material är hämtat från en svensk dagstidning och ICG rapporterna. För att skapa en allmän uppfattning om regionen, konflikten och historien har jag även läst böcker, *Between Serb and Albanians – A history of Kosovo* av Miranda Wickers samt *History of the Balkans – 18th and 19th centuries* av Barbara Jelavich *Kosovo*, Edith Durhams *High Albania* från förra sekelskiftet och Noel Malcolm *Kosovo A short history*. För mitt teoretiska resonemang har jag valt att studera Anthony D Smith syn på nationalism. Ett annat sätt att betrakta nationalism är att se hur den är socialt konstruerad. Vamik Volkan illustrerar hur identiteten är socialt konstruerad genom valt trauma och vald ära som gör att de blir tidlöst och primordial.

1.3 Tillvägagångssätt och förförståelse

Valet att skriva en uppsats om Balkan är enkelt att förklara. I och med att jag är född i Kosovo är jag väldigt intresserad av att forska om regionens utveckling.

Under de år som jag har bott i Sverige har jag fått ett nytt perspektiv på hur jag ser på mitt lands utveckling. Jag är en svensk medborgare med Kosovo albanskt ursprung som förstår den Kosovo albanska mentaliteten, har kunskap om landets historia och traditioner. Jag har lärt mig att analysera händelserna i mitt land från ett västerländsk statsvetenskapligt perspektiv. Som en svensk student med kosovoalbanskt ursprung som utbildar sig i Sverige kan jag ta nytta av mina kosovoalbanska kunskaper och kombinera dem med de analysramar som tillhör den västerländska världen. Jag är ytterst medveten om att den problematik som existerar på Balkan berör mig personligen. ”När man tolkar andra människors känslor och upplevelser utifrån sina egna känslor och upplevelser befinner man sig på mycket osäker mark”. Upplevelser och känslor är inte intersubjektiva testbara (Thurén 2000: 48). Därför har jag valt att kombinera ur två analysinriktningar; den positivistiska och hermeneutiska. Det är inte min uppgift att befästa eller producera därför kommer på samma sätt att behandla min uppsats ur tre synvinklar; den västliga, den kosovoalbanska och den Serbiska.

1.4 Avgränsning och disposition

Jag har delat upp min uppsats fem delar. Jag börjar med att i första delen av uppsatsen redogöra för en bakgrund om den dagliga situationen i Kosovo. Under andra delen av min uppsats redogör jag om det teoretiska resonemanget med Anthony D Smith som huvudkälla. Efter denna redogörelse följer en kritik mot Smith och hans tankar om nationalismen med Patrik Hall som huvudkälla. Vidare ger jag en illustration av Vamik Volkans infallsvinkel av valt trauma och vald ära under teori delen. Volkans infallsvinkel är ett sätt att se hur nationalismen är socialt konstruerat.

”Chosen Trauma” och ”Chosen Glory” är något som jag har valt att applicera på de två befolkningsgrupperna, Serber och Kosovo Albaner för att illustrera den fond mot vilken konflikten ses mot utifrån den nationella identiteten, detta redogör jag under kapitel fyra. I försöket att knyta upp denna gåta är mitt syfte att i denna del att förklara vilken valt ära för de båda grupperna är, inflätade i valt trauma som blir resultatet av två sanningar för de båda grupperna. Mitt syfte är inte befästa eller reproducera, utan nationalismen ska förklaras och förstås.

Under kapitel fem har jag valt att redogöra om exkluderingen av andra genom att välja ut citat från politiker med syfte att se hur de kommunicerar och göra en bedömning om retoriken har en påverkan på individen. Jag har också valt att plocka intervjuer för att illustrera vilken individens uppfattning och vilken social kunskap de har mot varandra. Till sist avslutar jag med en analys och

sammanställning av de fakta och svar som framkommit. Uppsatsens har en tidsmässig avgränsning från 2000-2006, med undantag med historie beskrivningen och tillbakablickar.

2 Två sidor av samma mynt

Föreställ Er en plats som är bebott av två miljoner invånare. Kosovo gränsar till Albanien i väst, Makedonien i Söder, Serbien i norr, och delar av Montenegro i nordväst. Det bor sex olika etniska grupper i Kosovo varav den största gruppen är albaner som utgör 88 %, serber 7 %, och andra minoriteter som montenegriner, turkar, kroater, makedonier och romer där dessa utgör 5 % av befolkningen. Majoriteten av Kosovos befolkning är muslimer och minoriteten har en Serbisk ortodox religion (Freedom House).

Ett fredavtal slöts och konflikten i Kosovo tog slut i juni 1999 varpå FN: s säkerhetsråd antog resolution 1244, som öppnade för internationell civil och militär närvaro i Kosovo. UNMIK (United Nations Mission in Kosovo) ansvarar sedan dess för civil administration, återbyggnad, humanitär hjälp och institutionsbyggnad som organiseras genom fyra pelare. UNMIK: s utmaning har blivit att bygga, återställa lag och ordning i Kosovo, men också få grundläggande samhälliga funktioner att fungera, skapa lokala strukturer för självbestämmande och anordna demokratiska val.

Kosovo var redan före kriget den fattigaste delen av f d Jugoslavien. Flertalet invånare lever på jordbruk som ofta sköts ineffektivt och inte kan föda hela befolkningen. Det finns en utbredd fattigdom inte minst bland den serbiska minoriteten (Nordlöf-Lagercrantz 2005 nr 24). Arbetslösheten beräknas vara 49 % varav 41 % utgörs av männen och 64 % av kvinnorna. Idag beräknar man med att totalt 6.5 % av befolkningen inte är läs- och skrivkunnig (UNDP 2004: 9-11).

2.1 Definitioner av centrala begrepp

Etnisk grupp; en etnisk grupp i Smiths definition är en grupp som delar på fem karaktäristiska egenskaper: ett grupp namn, en gemensam tro av härkomst, gemensam historiska minnen, element av delad kultur som språk eller religion och en tillgivenhet till ett specifikt territorium. Dessa element knyts samman av ”myt-symbol” komplexet. (Kaufman 2001: 16). Svante Cornell menar att etnisk identitet inte är givet, utan den är högst placerad som bär på olika innebörder under annorlunda omständigheter. Cornell skriver: Ethnic identity can also be ‘diluted’ but at the same time it can be build in a common new identity *over* the ethnic identities (Cornell 2002: 28). Denna process har varit framfört i Ryssland och Turkiet bara för att nämna några.

Myt: Centralt att förstå etnicitet är termerna myt och symboler. En ”myt” är en övertygelse som gemensamt hålls av en grupp av människor som ger händelser en faktisk mening. Om myten är sann eller falsk är irrelevant: dess uppgift är att

hjälpa en person att förstå vad vissa händelser betyder för henne eller för honom (Kaufman 2001: 16)

Symbol: En symbol är emotionellt laddad kort variation till myt. I serbisk mytologi, till exempel, betydelsen av Slaget av Kosovo fältet är ett martyrskap av den Serbiska nationen som skyddar den Serbiska hedern och Kristendomen mot Turkar. "Kosovo" är därmed en symbol när det gäller myter av Serbisk martyrskap; poängen att återkalla symbol är genom tal, kommunikation eller att framkalla bland Serbiska åhörare känslor, så som stolthet eller en känsla av nationell sorg förenat med myten (Kaufman 2001: 16).

3 Teori

För Kung och Fosterland

Nationalismen är en ideologi, en politisk doktrin och en rörelse. En ideologi som väcker känslor av gemenskap hos oss och som får individerna i ett samhälle att se sig själva i ett sammanhang, i en nation *med en uppgift*. Den enkla idén bakom nationalismen är att varje nation är, eller bör vara: enspråkig, etniskt och kulturellt homogent samt under ett gemensamt politiskt system och tron på att detta har ett egenvärde, att den särart dessa politiska, kulturella och etniska markörerna är ett arv man tillsammans måste skydda och lämna över till en ny generation. Frågan är bara om detta är en sann gemenskap eller bara ett sätt att legitimera makt? Säger det oss någonting att en person tillhör en viss nation och hur kommer det sig att vi ofta tycker oss kunna detta? Vilken roll har nationalismen i ett sammanhang av globalisering och snabbt förändrade livsstilar?

Till en början användes nationalismen för att sammanbinda en historisk transition till uppståndelsen av nationalistisk ideologi och rörelse. För att introducera nationalism bör man först förstå begreppet nation. En nation är ett kollektiv av människor som förenas av gemensamma faktorer, språk, religion, historia, etnicitet, kultur och traditioner och sociala normer. Heywood skriver: "a group of people bound together by a common culture and traditions" (Heywood 2003: 155).

Individer representerar varje nation. Men var börjar identitet? Det börjar med frågan "vem är jag" och "hur förhåller jag mig till andra" som följs utav "med vem/vilka känner jag solidaritet"? Nationen får individen att känna en samhörighet med andra, genom nationell symbol, en nationell kultur, en nationell musik och nationell litteratur, nationell folklöre och en nationell mytologi och i enstaka fall nationell religion. Individerna inom nationen är en gemenskap som utgör samhället, de delar nationella värderingar och en nationell identitet, beundrar en nationell hjälte, äter nationell maträtt, och spelar nationell sport. Ett antal forskare påstår att identitet är givet, som är primordialiskt medan andra forskare hävdar att individer är rationella och gör sina individuella val, som är instrumentellt.

Det finns dock olika syn på nationers ursprung då man skiljer mellan; *primordialism*, *funktionalism* eller *historiskt* perspektiv. Benedict Anderson ur det historiska perspektivet menade att nationen är "imaginär gemenskap" – "*imagined communities*". Viktigt instrument är museér, kartor och folkräkning. Nationalismen produceras i det mån det behövs, enligt Anderson. Nationen är "naturlig" och inte vald och utan imaginär gemenskap finns inga nationer, enligt Anderson; "*precisely because such ties are not chosen, they have about them a*

halo of disinterestedness: (Andersson 1991: 143). Nationalismen förklaras yttra sig i en passion i fästandet till individens nation (ibid). Ernest Gellner menade att nationen är skapad. Gellner syn är att nationen är en funktionell nödvändighet där folket är mer subjekt snarare än medborgare. Gellner lägger fokus på industrisamhället som är en kulturell nödvändighet. Nira Yuval Yuval-Davis som problematiserar nationen ur ett feministiskt perspektiv riktar fokus på kvinnans position och hur kvinnan positioneras, när man teoretiserar nation och nationalism har man ignorerat köns relationer som irrelevant. Hennes kritik blir varför kvinnan tenderar att bli undandömd när intellektuella har ”återupptäckt” kollektiva ”minnet” och omvandlar populär verbala traditioner och språk i skrivande form samtidigt som man beskriver en ”nationell guld ålder” i myter och genom historiskt förflutet (Yuval-Davis 1997: 2).

För teoretiker som Kellas James är nationalism samtidigt en “*ide and a form of behavior*”. Nationalismen för Kedourie är en “doktrin”, en “*ideological movement*” för Smith, “*a political principle*” för Gellner, och en “*discursive formation*” för Calhoun (Özkirimli 2000: 59).

3.1.1 Det var en gång...

Historiskt har nationalismen sina rötter i den Fransk revolutionen från 1789-talet. Iden om nationen blev en domino effekt och svepte Europa med revolutioner med likartade idéer från Jean-Jacques Rousseaus skrifter (Heywood 2003: 155) för att nämna några. Stater och nationer omfamnade nationalismen genom att intala sig att Vi är en Nation, Vi representerar Nation X, Vi gör allt för att försvara vår Nation. Genom att vi försvarar X nation, rättfärdigar vi vår rättighet att existera i en värld av nationer och stater (Özkirimli 2000: 3). Den franska filosofen Claude Levi-Strauss skrev “*being human signifies, for each one of us, belonging to a class, a society, a country, a continent, and a civilization...*” (Levi-Strauss 2006).

Heywood Andrew skriver; “Nationalism has a schizophrenic political character, at different nationalism has been progressive and reactionary, democratic and authoritarian, rational and irrational, and left-wing and right-wing” (Heywood Andrew 2003; 159).

3.1.2 Nationella symboler och hur man kommunicerar med dem

Svenska flaggan med färgerna gul och blå har en tradition sedan mitten av 1400-talet. När vi hissar upp den under nationella dagar, eller om den pendlar vid en allmän institution eller byggnad, väcker den inte tillräcklig uppmärksamhet men det finns en distinktion med den Serbiska flaggan som hissas upp av en soldat som ger ett annat symboliskt värde (jfr Billig 1995: 6). Micheal Billig skriver att “*nationalism is a discourse that constantly shapes our consciousness and that we constitute the meaning of the world. It determines our collective identity by producing and reproducing us as ‘nationals’*” (Billig 1995: 6).

Det finns en gemensam åsikt om att nationalism är en dominerande form inom politiken. Detta gäller även i skilda åsikter om man ska applådera den eller fördöma den (Brown 1999: 281).

Den Serbiska milisen i Kosovo eller ETA militanter har olika motiv än den vardaglige Svensken eller Amerikanen, trots alla dessa motiv, oavsett deras skilda åsikter och intensitet, tillhör de samma familj (jfr Özkirimli 2000: 5). Det som förenar dem är den nationalistiska diskursen; ETA militanter som begår terror och de Svenska medborgarna som sjunger "Du gamla du fria" under en fotbolls match använder den nationalistiska diskursen att rättfärdiga och därför legitimera deras handling. Motivet och handlingen kan ta olika former, men de är av samma sort (ibid: 5). Man kan då vara överens med Billigs notering om att nationalism som fenomen kan anses av iakttagare bära ett Janus ansikte (Billig 1995: 6-7).

Ernst Gellner skriver; "*a man must have a nationality as he must have a nose and two ears*" (Gellner (1983: 6 i Billig 1995:37). Billig noterar de nationer som är etablerade, glömmet inte individen hennes/hans nationella identitet. När vi ifrågasätts vart vi är ifrån, svarar vi sällan "jag minns inte". Nationell identitet är ett av den mest naturliga individen kan äga, det är dessutom det mest naturliga att komma ihåg (jfr Billig 1995: 37). Varje nation har en historia och man bär på ett kollektivt minne. Det är i detta sammanhang som banal nationalism rycker in för att reproducera nationalismen i nationer som är grundade anser Billig. Kontinuerligt reproduceras banal nationalism utan att vi reagerar som blir en del av vår dagliga rutin, den Svenska flaggan som svänger utanför Riksdagen påminner om det glömda, men det är, *igen*, ingen som reagerar utan bara mattas omedvetet in. Nationalismen är extraordinär, politiskt laddad och driven emotionellt, som kan utvecklas till het nationalism. Detta kan också konstateras av forskare som Anthony Giddens som hävdar att nationalism kan utvecklas till "het" nationalism under perioder då sociala livet söndras.

Forskare som Anthony Giddens beskriver nationalismen som "ett fenomen som är primärt psykologiskt" (Giddens: 1985: 116 i Billig 1995: 44) Nationalistiska känslor höjs när "känslan av att ontologisk säkerhet är i fara" (1985: 218) Individer tenderar att lägga sin energi på emotionella symboler när en del av det dagliga livet söndras. En illustration av detta är känslor mot immigranter. I de områden där det finns minst eller inga immigranter anser befolkningen att deras dagliga tillvaro söndras, det är deras sätt att se på att deras säkerhet är i fara.

3.2 Nationen är äkta

...the "modern nation" in practice incorporates several features of pre-modern ethne and owes much to a general model of ethnicity which has survived in many areas until the dawn of the "modern era" (Smith: 1986: 18 i Yuval-Yuval-Davis: 1997: 16)

En annan inflytelserik infallsvinkel att studera nationer är den av Anthony Smith. Smith läger fram tanken och tesen om att nationen är äkta. Samtidigt som Smith med andra 'modernister' menar att nationalismen, "både som en ideologi och en rörelse, är den ett *fullständigt* modernt fenomen" (Yuval-Davis 1997: 16).

Enligt Smith är nationen etniskt betonad, och nationalismen återuppväcks för att politisera folkets historia och kultur. Smith drar likheten "att man är född i en nation på samma sätt som man är född i en familj" (Smith 1995: 31). Om man beskådar sin nation som sin familj, som oftast är den vi bryr oss mest om och gör allt för, drivs målet att skapa en samhörighet som för nationen att andas och existera. Smiths syn på nationalismen räknas till primordialismen som är en infallsvinkel och inte en teori, det är snarare ett paraply som beskriver vetenskapens sätt att se på nationalism som en naturlig del av mänskligheten, lika naturligt som tal, lukt, och syn (Özirimli Umut 2000: 64).

Myter och symboler är centrala för Smith och för att återuppväcka nationalismen kan eliter drar nytta av s.k. "Guld ålder" som nationell förnyelse. Det gäller då att nationen bör förfoga över ett lämpligt förflutet och öde enligt Smith. Annars är inte individen övertygad. Övertygelse kan ske i form av historiebereskrivning eller narrativ berättelser. Endast då kan nationen enligt Smith sträva att bli ett praktfullt öde där medborgarna kan förväntas att göra en del uppoffringar. Risken är att denna strävan förstärker konstruerade av den andra då man generaliserar varandra. Nationer behöver alltså ett användbart förflutet enligt Smith. Användbara förflutet kan vara (a) historien som betjänas av elitens intressen, då man selekterar och använder aspekter av det förflutna att manipulera och väcka känslor hos mängden, (b) eliter diktar upp traditioner och skraddarsyr nationella myter och symboler för mängden, (c) man tilltalar till tidigare likartade händelser och traditioner av "våra" förfäder. Det kollektiva minnet av "Guld ålder" bidrar markant till skapandet av nationen (Hosking & Schöpflin 1997: 49).

3.2.1 Tillbaka till rötterna - "Guldåldern"

Att sträva efter att tillfredställa äktheten intalar man sig själv att nationen alltid har varit närvarande. Den har endast varit undangömd under sönderfallna årtider, i väntan om att bli pånyttfödd genom återuppväckelsen av det "genuina jaget" (Hosking & Schöpflin 1997: 48).

Det "genuina jaget" har två innebörder, då den första handlar om uppkomst: "vem är vi" är fastslagen av "vart vi kom", en myt av uppkomst och nedgång. Den andra är skillnaden mellan "vem är vi" som är fastslagen genom våra relationer med en "utomstående", den andre som är markerad av från "oss" genom att inte dela våra tydliga karaktärer, vår individualitet (Hosking & Schöpflin 1997: 49). "Guldåldern" används i syfte för att etablera "det sanna jaget" den äktheten av kollektivet. Samtidigt som den lokaliserar och återuppsöker rötter för gemenskapen. Endast genom att återuppväcka rötterna i ett fritt hemland kan individen återupptäcka det "sanna jaget". Som jag tidigare nämnt är

historiebeskrivningen en viktig del för "Guldåldern" för den fortsätter arvet i nästa generation genom att projicera in "vi" är ett utvalt folk. Det utvalda folket har hjältar och berättelser från den gyllene tiden som blir en påminnelse till medlemmarna i gemenskapen om att de bär på ett storartat förflutet som övertygar om ett värde. "Vi är förtryckta, snart kommer vi att återupprätta vår tidigare ära" (Hosking & Schöpflin 1997: 51).

3.2.2 Akademin möter verkligheten – kritik mot Smiths teori

Smiths syn om nationalsim och hans infallsvinkel om "guldåldern" har högst kritiserats. Förvisso ger den oss insyn hur symboler som en infallsvinkel är elegant teoretiskt, eftersom den förklarar uppkomsten och naturen av etnicitet.

Kritiken mot Smiths syn av nationalsim har bland annat Patrik Hall i sin avhandling *"The Social Construction of Nationalism – Sweden as an example"* lyft fram.

Smiths syn på nationalism är som tidigare nämnt etniskt betonat och anses vara primordialistisk. Varje nation ska enligt Smith intala sig om att "vi tillhör, vi har en unik identitet, detta vet vi genom våra förfäder och historia". Myter och minnen är fulla av illusioner och förvriddningar enligt Hall, men detta är inte det viktiga anser Smith, utan det är den "självklara" naturen. Engelsk och fransk nationell identitet är uppgjort av just sådana myter och minnen, det är detta som gör att engelsmännen och fransmännen inte är "nationer" utan dem (Smith 1986: 2). Smith antyder att etniskt och kulturell identitet ses som uppdikad men Hall däremot invänder med att kritisera att "man inte tar identitet på allvar" (Hall 1998: 37-38).

Smith däremot argumenterar att "uppdikade" myter och symboler, subjektivt upprepande eller konstruerade under historien, är det som tillhandahåller etnicitet med ett framträdande och politisk styrka (Hall 1998: 38).

För att överleva som en praktisk enhet hävdar Hall att både moderna stater och forntida etniska grupper måste reproducera dessa anständiga myter, dessa historiska minnen och den gemensamma kulturen som formar det saknade elementet av deras etniska sammansättning, utmed en *gemensam* solidaritet (Hall 1998: 38).

Smith använder sig av termen "mythomoteur"¹ – stommen av kulturell innebörd bestående av olika myter och symboler som utvecklar sig runt särdrag som namn, språk, myt om upphov, territoriellt system och solidaritet. "Mythomoteur" grundar sig på *en gemensam* identitet av den etniska gruppen där denna policy blir socialiserad mellan medlemmarna som sprids vidare till de yngre och nya generationerna (Hall 1998: 39).

Smith skriver: *"Myterna och symbolerna av de döda sprids genom de levande och den etniska tillhörigheten blir därmed underförstådd att en fundamental transgenerations solidaritet, en historisk solidaritet i öde och en legitimitet*

¹ Engelsk term

baserad på den egentliga hållbarheten och uthållighet mot en själv och inte förhållandet om ens upphov” (Smith 1986: 32). Smith insisterar om den kontinuerliga effekten av etniska myter och symboler fast i nya utformningar trots att han erkänner om de djupgående inflyttande av modernisering. Mytomoteuren av den förmoderna etniska gruppen spreds huvudsakligen genom konkreta sagoberättelser, ballader och andra verbala traditioner. Smith föreställer sig två moderna nationella ”modeller”, den ”civil-territoriell” och den ”etnisk-genologiska”. Smith menar att de båda modellerna existerar sida vid sida i en modern nationell stat. I en homogen stat är detta dubbla bihang vara oproblematisk, men i multinationella stater, är den underförstådd en försiktig balansering av makt som, närhelst avbruten, kan leda till risken av våldsam politisk konflikt, noterar Hall (Hall 1998: 39).

Hall hävdar att problemet idag som med all annan form av nationalism är att denna dominant infallsvinkel Smith bär har att göra med att ett beroende på en kulturell kategorisering, som gör att nationalismen blir begripligt som ett naturligt uttryck av etnicitet och kultur (Hall 1998: 40).

En annan kritik som har riktats mot Smith är den av Stuart J. Kaufman i sin bok *Modern Hatred – the symbolic politics of ethnic war*. Om etniska grupper är, som Smith noterar, definierade av deras ”myter och symbol komplex”, antyder Kaufman att ”myter och symboler finns i hjärtat av etnisk politik, och i hjärtat till vilken förklaring som helst för etnisk konflikt” (Kaufman 2001: 204).

I nästa del av denna uppsats kommer jag att redogöra för en annan infallsvinkel av nationalism. Vamik Volkan illustrerar om vald trauma och vald ära. Volkans infallsvinkel är ett sätt att se hur nationalismen är konstruerad. Den är på samma sätt primordialistisk som Smiths syn.

3.3 Valt trauma och vald ära

“If we don’t have a hatred of ”them” to turn against there would not be a loving “us” to turn to”. (W.H Auden “The Sea and the Mirror”; 36).

3.3.1 Valt trauma

Vamik Volkan i sin bok *Bloodlines – from ethnic Pride to ethnic terrorism*, lägger fram tanken om valt ära och vald trauma² till nationalismen som en social konstruktion. Volkan menar att varje individ och grupp har komplexa karaktäristiska drag och sätt att hantera begäran av den inre och yttre världen. En känsla att vara unik är att vara tydlig från den andra etniska gruppen, som är vanligtvis en granne. Genom fåfänga och överlägsenhet vidmakthåller den ena

² Chosen Trauma och Chosen Glory

gruppen dess etniska självförtroende. När man förlorat något kan inte vanligtvis människan acceptera förändring utan att sörja. Medlemmarna i gruppen delar sorgen kollektivt och går igenom likartad psykologisk sorg process. Valt trauma beskriver minnet av kollektivet, en katastrof som en gång i tiden har drabbat en grups anor. Volkan skriver: ”*valt trauma är en: delad mental representation av händelsen, med realistisk information, fantiserade förväntningar, utav intensiva känslor och beskydd mot inte accepterade tankar*” (Volkan 1997: 38-48). Detta valda trauma av en grupp reflekterar omedvetet på identitet. Överföringen av skadade känslor genomsyrar minnet av anors trauma i transgenerationer (Volkan 1997: 48). Genom valt trauma återaktiverar man igen och igen så att man skapar en länk av revansch.

3.3.2 Valt ära

Den mentala representationen av en historisk händelse som framkallar känslor av framgång och triumf definierar Volkan som *vald ära*. Funktionen av vald ära förenar medlemmar i en större grupp. Triumfer handlar om besegringar av en annan grupp, som på samma sätt som vald trauma fungerar att stärka sin självkänsla och generalisera den andra som ”förlorare”. Risken är att denna triumf kan i senare generation anses som en förödmjukelse, t ex Nazi-Tyskland under Andra Världskriget som har kommit att bli en förödmjukelse för den yngre generationen. Första Världskriget var det samma för nazisterna.

På samma sätt som valt trauma reaktiverar man gruppens självförtroende genom ära. Vald ära precis som valt trauma kan bli en myt över tid (Volkan Vamik 1997; 82). Vald ära enligt Volkan påverkar identiteten men genomtränger mindre än valt trauma, eftersom ”dess effekt är mindre komplex” (Volkan 1997; 82). Valt trauma producerar gruppen en praktfull erfarenhet av förlust och känslor av förödmjukelse, hämnd och hat som utlöser en variation av omedvetet försvarsmekanismer i försöket att kasta om dessa erfarenheter och känslor. Vald ära däremot involverar enkelt att förhöja utan att kasta om erfarenheter (Volkan 1997; 82). Den valda äran kan användas i form av någon etnisk markör. Genom den etniska markören håller man lojaliteten i gruppen. Den etniska markören kan vara ett förflutet eller ett nuvarande ledarskap, men den kan också vara ett abstrakt koncept så som vald ära eller konkreta objekt. I alla omständigheter har den avsikt att förhöja medlemmars känsla av tillhörighet till en grupp. Frågan är bara vem är det som väljer?

4 Chosen Trauma och Chosen Glory i Kosovo

I möte med andra individer när de hör eller ser på mitt namn ”Luljeta” frågar de mig, ”vilket är ditt ursprung”? Jag kan tycka att ursprung är enkelt att förklara men skulle man börja gräva tillräckligt i det förflutna blir ursprung inget annat än ett mysterium. Vi ser ursprung som är summan av ett koordinatsystem där man vid en viss tidpunkt med vissa föräldrar på en viss plats föddes men när man följer denna princip i flera generationer bakåt i tiden förlorar den mycket av sin begriplighet.

Vad som är klart är att i tidens begynnelse fanns t ex inga ”svenskar” utan folk förflyttar sig och nya identiteter skapas (Malcolm 1999: 22) och dessa fortsätter att anpassas över tid, nationella identiteter är en process som aldrig upphör. Och dessa nationella identiteter är ofta konstruerade utifrån en argumentation av historiska förenklingar eller rena efterhandskonstruktioner som bl.a. Noel Malcolm visar här: *“the Slav and Albanians mountain clans there [Albanien och Montenegro] had long traditions of cooperation and intermarriage, and in some cases, legends of common ancestry”* (Malcolm 1999).

Att ”den som kom först” är irrelevant när vad som är rätt och fel i dagliga politiska situationer (Malcolm 1999: 22) och är accepterat av akademiker idag men är ändå ofta det centrala i utgångspunkten för nationaliteter och minoritetsrättighetsfrågan. Och kring denna punkt knyts nationella identiteter samman av berättelser/myter om en gemensam historia som uppehåller sig främst vid de mest extrema ögonblicken av nationens framgångar och motgångar. Dessa ”Chosen Trauma” och ”Chosen Glory” är något som jag har valt att applicera på de två befolkningsgrupperna, Serber och Kosovo Albaner för att illustrera den fond mot vilken konflikten ses mot utifrån den nationella identiteten.

När en Serb studerar om ankomsten av de tidiga serberna, kan han vara säker att han läser om hans förfäders historia, men han kan inte vara säker att alla hans förfäder var inom den befolkningen. Samma gäller för Albaner eller för den delen för alla etniska grupper på Balkan.

Denna eviga ”vem som kom först” för Serberna och Albanerna spelar viktig roll i deras skapande av identitet. Julie A Mertus skriver *“Truths can become so firmly a part of one’s existence that to tell people to cast them away is to tell them to tear off a layer of their skin”* (Mertus 1999: 3).

Den litteratur jag gått igenom för att bekanta mig om Serbernas och Albanernas ankomst är omtvistad. Serberna och Albanerna har skilda versioner av övertygelse. I försöket att knyta upp denna gåta är mitt syfte att i denna del att förklara vilken valt ära för de båda grupperna är, inflätade i valt trauma som blir resultatet av två sanningar för de båda grupperna.

4.1 Slavernas ankomst på Balkan som vald ära

Slaverna vandrade under små grupper utan någon central organisation från Norr under 500 och 600-talet ef K. Slaverna utgjorde två stammar kroater och serber. När de nådde Balkan Peninsula valde att bosätta sig på området, som bönder, och blandade sig med ursprungsbefolkningen (Jelavich 1983: 15). Det finns inget skrivet register om Slavernas levnadssätt men den första beskrivningen är: *"a wild people, more pastoral than agricultural, with many chiefs but no supreme leader"* (Malcolm 1999: 23). Samhället var slutet och man förlitade sig på sina familjers och klaners lojaliteter. Hushållet i Balkan regionen kännetecknade en gång om *zadruga*, där flera generationer av familjer levde under samma tak (Cockburn 1998: 156). Slaverna rörde sig ner åt mot territoriet under 547 och 548-talet av det moderna Kosovo och invaderade vidare delar av Makedonien genom Centrala Albanien (Ibid: 23).

En stridslysten Turisk stam – Avars- försökte tränga sig in på Balkan som då låg under det Bysantinska imperiet. För att driva bort Avarerna kallades Kroater för att röra sig mer centralt ner och försvara imperiet mot Avarerna. Kroaterna drog sin neråt och tog med sig stammar från den Serbiska sidan. De både grupperna stabiliserade sig i territoriet av Kroatien, och västra sidan av Kosovo och delar av Montenegro övergivet av Avarerna (Malcolm 1999: 24). Detta är den förklaring Malcolm Noel ger till förflyttning av Serberna ner mot Kosovo området. Slaverna drog sig ivrigt fram i delar av Albanien och Montenegro, där det övertog hamnar och viktiga städer. Landsbygden var Slaviserad³. Man kan ifrågasätta vad som hände med lokal befolkningen av den slaviska invasionen. Malcolm antyder att folket flydde från Nis och Sofia ner till Thessaloniki (Salonica) men de bevarade det latinska språket och stannade kvar under det Bysantinska imperiet.

Innan vi vänder till problemet av mysterium av dem alla – Albanernas ursprung – är det värt att titta på mönstret av stabiliseringen i området av Kosovo. Expansionen av Serberna i Kosovo började under sena 1100- talet därför föll inte Kosovo under Serbisk territorium (Malcolm 1999: 24). Malcolm antyder att endast vid 800-talet ser vi en stark expansion av den slaviska makten i denna region. Kosovo ligger under Bulgarisk och Makedonisk styre till 1014-1018 (ibid: 27), tills Tsar Samuel död som var från Makedonien, endast därefter kan det Bysantinska imperiet igen ta över makten genom härskaren Basil "the Bulgar Killer". I över två sekel ligger Kosovo under det Bysantinska styret.

³ Slavicized

4.2 Albanernas ättlingar Illyrierna som vald ära

”We have no history written by an Illyrian, we do not even have any clear idea of the exact territory occupied by people who thought of themselves as ”Illyrian”, let alone who they were and where they come from. Yet they already existed”.

/John Wilkes & A.F Harding – *The Illyrians* (Wilkes 1999: 191).

På samma sätt som Serberna har Kosovo Albanerna sin övertygelse om var de kommer ifrån. Albanerna säger sig vara ättlingar åt Illyrerna. Denna teori som är svår att bevisa och belägga (Vickers 1998: 2) men fortsätter än idag att vara Kosovo Albanernas tro om att de är det originella ursprungsbefolkningen (ibid: 2).

Det råder två teorier när det handlar om att identifiera Albanerna. Frågan är om Albanerna var ättlingar till Illyrierna eller var de ättlingar till Thracians?⁴ Illyrierna levde i västra halvan av Balkan medan Traker levde i östra halvan. De Albaner som gillar iden om att de alltid levt i Albanien fördrar den Illyriska teorin.

Albanerna dyker först upp i det historiska registret 1043, i samband med att de strider tillsammans med Grekerna för den Bysantinska armén. De nämns i Durrës⁵ 1078 och återigen 1081 när de slöt sin armé med de Bysantinska makterna. Återigen år 1281 nämns Albanerna i ett italienskt dokument ”duca Ginius Tanuschus Albanesis”, som styrde ett område mellan Durrës och Shkodra. Malcolm tolkar detta ’Ginius’ att vara ’Gjin’ (John) på Albanska, och ’duca Gjin’ sägs vara grundaren till den kända ”Dukagjin”⁶ familjen (ibid: 28).

Det är tydligt att det Albanska språket minsann är det enda överlevda (förutom Grekiskan) av ett urgammalt Balkan språk: det tillhör till det Indoeuropeiska släkt trädet av språk, men den finns i en egen underavdelning (Malcolm 1999: 31).

Illyrierna levde vidare i dagens Albanien och Trakerna i Bulgarien och Makedonien. Kosovo i sig låg under en stam av Dardanierna, som tillhörde den Illyriska gruppen (ibid).

Teorin om att Dardanierna var en grupp till Illyrierna är baserat på klassiska skrifter och namn på plaster (Vickers 1998: 4). De arkeologiska fyndigheter som grävts fram i Kosovo är från järn tiden och brons tiden och kan inte visa några bevis på gåtan om att Albanerna är ättlingar till Illyrierna. Men fyndigheterna visar däremot att Dardanierna existerade under 700-talet f Kr (ibid: 4). Den enda chansen att lösa mysterium ligger i studerandet av det Albanska språket vilket i sig är en komplex vetenskap (Malcolm 1999: 31). Att knyta upp gåtan mellan Albaner, Illyrierna eller Trakerna är som att lösa en ekvation med alltför många okända värden (ibid: 31). Det finns inga tillgängliga Illyriska texter. Det finns däremot två korta texter som sägs vara Trakiska, men ingen vet vad de betyder

⁴ Engelsk benämning – Malcolm syftar till Trakerna

⁵ Albansk hamnstad

⁶ Dukagjin är ett område i Kosovo, där också f.d. Kosovos Primär Minister Ramush Haradinaj härstammar ifrån. Haradinaj är åtalad för krigsförbrytelse under konflikten 1999.

(ibid: 31). Ett Illyriskt ord *rhinon*, förklarande till "dimma" påminner om gammalt Albanskt ord för moln, *ren*. Det Trakiska ordet för björnbär, *mantia*, påminner om det Albanska ordet mullbär, *man*, (ibid: 31). Malcolm skriver; *if Albanian speakers were able to live in this area without losing their language during the period from the sixth century to the twelfth, is there any reason to think that they could not have been there in the previous six centuries or more?*"(Ibid: 40).

4.3 Serbisk Chosen Trauma

Enligt Serbiska akademiker är Kosovo ett område som symboliserar en storhet "för den kollektiva identiteten" av det Serbiska folket. Miranda Vickers beskriver att denna tillgivenhet för nationen är lik den Judiska för Jerusalem. Denna tillgivenhet stammar i Slaget av Kosovo⁷ år 1389. Besegringen om slaget av Kosovo, har fått Serberna att vändas djupt enligt Vickers. Denna händelse beskrivs som ingen annan större och viktigare händelse i den Serbiska historien. Därmed är Kosovo Serbiens vagga (Vickers 1998: 2).

4.3.1 Ankomsten av det Ottomanska imperiet

Vid slutet av 1300 talet bildades en turkisk grupp av stridsmän som etablerade sig i Nordvästliga Anatolia, nära havet av Marmora. Folket namngavs Ottoman av den framstående ledaren Osman eller Ottoman (1290-1396). Framgången med att expandera sig på Balkan var snabb (Jelavich 1983, Volume I: 31). Osmanska imperiet avancerades med bistånd av diverse sultaner, där varje sultan utsågs utav ett eget territorium. Murad I trängde sig in och tog över Adrianople och sedan efter en stor seger 1371 tog man över Maritsa floden vilket gav möjligheten att kontrollera Bulgarien, Makedonien och Syd Serbien. Konstantinopel blev det Osmanska rikets huvudstad under namnet Istanbul (Sven Mönnesland 1999; 36).

Under det Osmanska imperiet var människorna definierade efter religion och etniciteten ifrågasattes inte. Individen var Ortodox eller Muslim, inte Serb, Kroat, Alban eller Bulgar. Väl under det osmanska imperiet vara alla jämlika, Kristna, Judar, och Muslimer, men muslimer var mer jämställda (Volkan 1997: 58).

⁷ Battle of Kosovo

4.3.2 Slaget av Kosovo – Trastfältet i Fushë Kosovo/Kosovo Polje

Ockupationen av Turkarna accepterades inte av Serberna och valde att göra motstånd. Tsar Lazar var den starkaste och mäktigaste konungen. Lazar valde att slå ihop en armé som bestod av Serber, Albaner, Ungrare, och Bulgarer som senare skulle delta i Slaget av Kosovo (Volkan 1997: 57-58, Vickers 1998: 13), men också många tyskar (Malcolm 1999: 71). Europa hade ett intresse att kasta ut turkarna och deras religion. När det gäller själva Slaget av Kosovo fanns inga ögonvittnen tillgängliga, därför vet man lite om hur mycket som stämmer överens med den som berättas i Serbiska historiska beskrivningar (Volkan 1997: 58). Både Tsar Lazar och Murad avled under strid på Trastfältet i Kosovo den 28 juni 1389 (Jelavich 1983, Volume I; 31).

Turkarna besegrade dock den Serbiska armén och styrde Balkan fram till 1913. Besegringen av Turkarna vid Trastfältet fick Serberna att vändas djupt (Vickers 1998: 2). Enligt legender av narrativt berättande visade sig Jungfru Maria strax innan Lazar begav sig i strid på Trastfältet. Lazar fick två alternativ; han kunde vinna slaget och finna konungariket på jorden; eller så kunde han låta sig bli besegrad, dö som en martyr och finna konungariket i himlen (Volkan 1997: 62). Markovic beskriver i citatet nedan hur Serberna genom Serbisk folklöre minns Lazars dilemma.

Dear God, what shall I do and
Which Kingdom should I chose?
Should I chose the Kingdom of heaven
Or the Kingdom of earth?
If I choose the kingdom,
The Kingdom of earth,
The earthly kingdom is of short duration
And the Heavenly is from now to eternity.
The Tsar chose the Kingdom of Heaven⁸

/Markovic, M.S *“The Secret of Kosovo”* (Markovic 1983: 114 i Volkan 1997: 63)

Under det Osmanska imperiet kom Serberna att bli sörjande. ”Besegringen” den 28 juni 1389, blev en gemensam förlust som inte fick sörjas, men som blev kontinuerligt reaktiverat (Volkan 1997: 64) genom narrativ berättelse, och historisk beskrivning. På Trastfältet där slaget ägde rum utvecklades i sinnet hos Serberna en delad abstrakt monument och Tsar Lazar som kom att bli en liknelse till den av Jesus korsfästelse (Volkan 1997; 62).

⁸ Serbisk folk poesi

Drink, Serbs, of God's glory
And fulfill the Christian law
And even though we have lost our kingdom,
Let us not lose our souls

/Markovic, M.S *"The Secret of Kosovo"* (Markovic 1983: 116 i Volkan 1997: 64)

Citatet ovan beskriver Markovic hur Serber kollektivt bevarar deras identitet som offer och försöker att förneka känslor av skam och förödmjukelse genom Serbisk folklöre.

Slaget vid Fushë Kosovë/Kosovo Polje den 28 juni 1389 handlar inte om en historisk trovärdighet eller ens om de olika versionerna till händelsen, som spelar roll i kollektivets psyke. Vad som är viktigt enligt Volkan är den delade mentala representationen av slaget av Kosovo och karaktärerna som spelade nyckel rollerna i det. Efter dekader och årtal har denna mytologiska berättelse om slaget i Trastfältet överförts i generation till generation genom starka orala och religiösa traditioner i Serbien. Serbiens känsla av en traumatiserad delad identitet har på så sätt förstärkts. Detta valda trauma är en observerbar del av nutida Serbisk identitet (Ibid: 61). Volkan skriver; *"When Albanians came to settle on the 'holy earth' of Kosovo, it 'took on the character of a festering wound in the national self-esteem"* (Ibid: 61). Marko Markovic som är statsvetare citeras i Volkans och skriver; *"for Serbs the memory of Kosovo is a 'sacred grief' and that "mere mention of that name suffices to shake a Serb to the depths of his soul"* (ibid: 61).

Slavko Todorovich noterar: "Kosovo is many diverse things to different living Serbs, but they all have it in their blood – they are born with it" (Dragnitch & Todorovich 1984: 4 i Vickers 1998: xii.).

4.4 Chosen trauma för Kosovo Albanerna

Eftersom utrymmet är begränsat kan jag inte gå in i detalj och redogöra för alla tidsperioder för Kosovo Albanerna. Utan jag väljer mig att begränsa mig för perioden mellan 1980-talet fram till 1990-talet då Kosovo Albanerna upplevde deras vardag under politiskt förtryck som kan tolkas som ett valt trauma. Observera dock att den valda äran för Albaner och Kosovo Albaner ligger fortfarande om tron att de är ättlingar till Illyrierna.

Efter att jag under förgående kapitel redogjort för Illyrierna kan sammanfattningsvis hävda att under historien har Kosovo haft en intressant och minst sagt komplex historia. Området har tillhört många imperier och härskare: Det Illyriska konungariket, Romarriket, Bysans, det medeltida Storserbien och det osmanska väldet. Under 1900-talet har Kosovo ibland direkt styrt av Serbien (1913-1941), varit en del av det italienskt styrt Storalbanien (1941-1944), sedan med varierande grad av autonomi varit en del av den jugoslaviska federationen, för att från sommaren 1999 bli ett FN-protectorat.

4.4.1 Period av förtryck...

Efter att Albanien fick sin självständighet 1912 under London konferensen, då Balkan kriget var över, förhandlades det om att Kosovo skulle överlämnas till Konungariket Serbien utan hänsyn till de etniska skillnaderna drogs gränserna (Sturesjö & Scheiman 1997: 37). Under de närmaste 20 åren kom Konungariket Serbien att genom förtryck och diskriminering att sätta press på Kosovo Albanerna. Tanken var att de skulle frivilligt välja att emigrera eller assimileras.

De Kosovo Albaner och Turkar som deporterades till Turkiet ersattes av siffran invånare från Montenegro eller Serbien (Mertus 1999: 285). Det finns ingen registrerad siffra under denna period och man vet inte hur många som deporterades men det rapporteras att det handlade om invånare 500 000 och 35 000.

4.4.2 ... och en önskan om ett erkännande

Kosovoalbanernas goda årtionden kan sägas vara under Jugoslaviens president Josip Broz Tito styre under 1980-talet. Då lät Tito Kosovos självstyre förverkligas genom förändringar av den Jugoslaviska författningen 1969 och 1974, vilket innebar att Kosovo fick status som republik inom Jugoslavien. Vidare byggdes ett universitet 1969 upp i Kosovos huvudstad och befolkningen fick nationella rättigheter. När befolkningen i Kosovo väl 1974 fick sin autonoma status, började samhället att förstärkas. Den nationella identiteten började ta form genom idéer och metoder som identifierade individen som medlemmar i en social grupp. Samhället handlar om identiteter och självuppfattning genom gemenskapen, som blir individens identitet (Buzan, Waeber, & de Wilde 1998: 121).

Den kollektiva identiteten för Kosovo Albanerna blev "vi". På så sätt förstärktes den nationella identiteten och nationalismen kultiverades. Det albanska språket var inte längre förbjudet. Den albanska flaggan blev erkänt, men fick endast användas under specifika nationella dagar (Sturesjö & Scheiman 1997: 39). I Serbien tolkades denna utveckling som ett hot mot staten Jugoslavien; "*We had given them (Kosovo Albanerna) everything, even their own university their own government*" (Mertus 1999: 18). Men Kosovo Albanerna vill inte vara i en position att bli erbjuden något. De ville bli erkända som en "nation", det räckte inte med en "nationalitet" och det kunde inte kompenseras med ett universitet eller med en provisorisk regering. För de flesta Jugoslaver tillhörde Kosovo Albanerna en annan nation – Albanien – man kan inte "förfoga över två" nationer (ibid: 18-19).

Kosovo Albanerna ifrågasatte hur Montenegrinerna som utgjorde 600 000 invånare blev en erkänd republik och inte Kosovo Albanerna som utgjorde 2 miljoner invånare (Sturesjö & Scheiman 1997: 39).

Mellan 1971-1981 kom samhället Jugoslavien att utvecklas till ett politiskt förtryck, och det största trycket låg i Kosovo där befolkningen oftast fängslades. Under sitt sista besök i regionen sade Tito: *Kosovo must truly be the concern of all our peoples of the entire Yugoslav union* "... *more developement is in the*

interest not only of Kosovo but all of Yugoslavia” (Mertus 1999: 29). Svaret på det hårda förtrycket som Kosovo Albanerna upplevde blev politisk och folkligt uppror under hela 1980-talet.

4.4.3 Våren 1981-

I mars 1981 utbröt Kosovo Albaniska studenter i form av en protest som började i skolans kafeteria. Protesten handlade om bättre levnadsvillkor för studenterna och inom loppet av en timme protesterade 2000 tusen studenter i huvudstaden (Ibid: 29). En kvinnlig student återberättar: *“I was there because everyone else was. I was insecure and frightened because it was my first time participating in something like that...people were dissatisfied...we didn’t get what we asked for and it brought a lot of bad consequences...the police was in our lives after that demonstration, and we lost our schools completely”* (Mertus 1999: 58). Protesen började om krävandet om bättre levnadsvillkor men slutade med att Kosovo Albanerna ville ha ”Kosovo Republik”. Efter demonstrationen kom Kosovo Albanerna att uppleva sin vardag under en militär ockupation (Mertus 1999: 30).

Protesterna under våren 1981 i Kosovo lämnade en enorm inverkan hos Kosovo Albanerna. Median i Jugoslavien rapporterade att: *“The demonstrations and the disturbances organized by hostile anti-self managing and irredentist elements, are aimed at causing instability in Kosovo, provoking confrontations between Albanians and members of other nations and nationalists in Kosovo and Yugoslavia and breaking the brotherhood and unity achieved in their common struggle during the National Liberation War and the period of socialist development”* (Mertus 1999: 32). Istället för att adressera vad som hade orsakat våldsamheterna, gav det allmänheten fria händer att börja spekulera och generalisera varandra. I samband med våldsamheterna 1981 visades två sanningar, sanningen om demonstranterna och sanningen om de ”utomstående” (ibid: 46).

I intervjuer som Mertus utförde beskriver citaten nedan vilket intryck demonstrationen 1981 hade påverkat situationen i Kosovo. Personerna som Mertus intervjuade var politiker, analytiker och mänskliga rättigheters arbetare. Deras intryck var att;

”The demonstration were our handicap”

”There were not needed at that time”

”We weren’t ready. The 1981 demonstration did more harm than good”

”Only after 1981 did the world know that Albanians existed in Kosovo”

/ Julie Mertus, *“Kosovo how myths and Truths started the war”* (Mertus 1999: 46).

Serbiens f.d. president Slobodan Milosevic tog år 1989 bort Kosovos ställning som autonom provins och situationen degraderades sakta med tunga steg. Livremmen stramades åt ytterligare och många Kosovoalbaner kunde känna trycket som blev hårdare och hårdare.

5 Skapandet av Vi-avbildning: Den andra som objekt

Myten om guld åldern fungerar som en arketypisk bas för kollektiv identitet, och behovet av en identitet överhuvudtaget (Petersson & Clark 2003: 10). Om man reproducerar myter och symboler kommer identiteten vara utdragen över tid för att tolkas som en identitet. Myten om förfädernas hemland har varit lika inflytelserik arketyper för konstruktionen av identitet (ibid: 10)

Serberna och Kosovo Albanerna bygger sin identitet runt kollektiva gemenskaper. Genom att skapa en ”fiende” definierar jag själv var jag kom ifrån. Var jag kom ifrån finner jag i berättelser, historiebrevbeskrivningar som visar att ”vi” har ett gemensamt förflutet, vi delar gemensamma anor och trauma och därmed sätter ”jag” upp gränser som exkluderar andra. Detta blir konsekvenserna för att bygga ett multietniskt samhälle. Men det triviala är att begreppet multietnicitet är chimär. Det finns ingen klar definiering från UNMIK: s led vad de menar med multietnicitet. Vidare finns ingen klar strategi för att uppnå multietnicitet, trots att den används som fras för politiska dokument och i tal.

”means doing everything they [Kosovo Albanian leaders] can to encourage the smaller communities to stay in Kosovo and to make returns possible. On the other hand, the smaller communities have to participate in the institutions”
(ICG 2003 143: 16)

Citatet ovan beskriver vad den då varande Specielle Representative av FN mission i Kosovo Micheal Steiner uttala sig under april 2002. Vad innebär multietnicitet i praktiken i Kosovo? I praktiken innebär det att alla oavsett bakgrund ska respekteras. Det är förbjudet att bygga ett mono etniskt samhälle. Alla oavsett bakgrund ska kunna röra sig fritt utan att känna sig hotade, alla oavsett bakgrund ska ha möjlighet till arbete, hälsa och utbildnings möjligheter (ICG 2003 143: 16). Det mest triviala är att Kosovo Albanerna anser att Serberna inte vill samarbeta för ett multietniskt samhälle. Men detta är för att den Serbiska minoriteten i Kosovo inte har accepterat deras status som minoritet. De ser Albanerna i Kosovo som en minoritet inom en majoritet av Staten Serbien. Man menar att det därför är omöjligt att bygga ett multietniskt samhälle i Kosovo genom att direkt implementera multietniska policyn (ICG 2003 143: 17).

5.1 Hur kommunicerar politiker och medborgare

Under denna del av uppsatsen har jag valt att sätta ut citat av Serbiska och Kosovo Albanska politiker. Syftet är att se hur politiker kommunicerar och hur de producerar och reproducerar nationalismen. Citaten och talen har skett i samband med antingen intervjuer eller valkampanjer.

”Utan Kosovo kan inte Serbien vara Serbien!”- Aleksander Vucic, som företräder det nationalistiska partiet SRS, valtalar inför jublande serbiska åhörare i Mitrovica, som ligger i Kosovo – vars albanska befolkningsmajoritet vill ha självständighet – Sydsvenska Dagbladet 18 januari, 2007.

”Kosovo är en del av Serbien...det essentiella nationella intresset är skyddandet av Kosovo...om Gud önskar, kommer Serbien få en ny författning”- Premiär Minister Vojislav Kostunica i sitt företal under kampanjen om den nya Serbiska författningen – International Crises Group ICG, 2006 Nr 44: 5

Kosovo är under ett FN administrativt protektorat. Men tekniskt tillhör det fortfarande Serbien. Kosovos finala status har inte ännu förhandlats. Trots detta använder och selekterar politiker aspekter från det förflutna att manipulera individen för att väcka känslor hos mängden att reproducera nationalismen och fortsätta myten om att Kosovo är en symbol för Serbien. Genom tal framkallar man känslor, så som stolthet eller känslan av nationell sorg förenat med myten.

“We could find ourselves refugees in our own country living among the property of Serbia” - Kosovo Albanska Premiär Minister Bajram Rexhpi intervju med ICG 11 december 2003 – International Crises Group 2004 Nr 155: 6

“Serbs are talented, and even in the 1980s they disinterred their dead children and raped their old Serb women, trying to blame Albanians” - Journalisten Halit Berani för den Kosovo Albanska nyhetstidningen Bota Sot – International Crises Group ICG 2004 Nr 155: 11

“Serber och Albaner kan inte leva tillsammans, endast utmed varandra” - Premiär Minister Vojislav Kostunica i en intervju för nyhetsradion B92, 19 Mars 2004 – International Crises Group 2004 Nr 155: 4.

På samma sätt producerar de Kosovo Albanska politikerna om ett förflutet och skapar stereotypiska bilder om fienden. Konstruktionen av den andra är att skapa en fiende genom att man definierar vem man själv är och var du kommer ifrån genom att avhumanisera den andra. Hatet blir en länk i det förflutna nuet och framtiden.

Den 24 mars 2004 bröt Kosovo igen ut under tre dagars revolt. Denna gång blev den Serbiska minoriteten en måltavla i Kosovo. De som en gång hade varit förtryckta [Kosovo Albanerna] blev efter fyra års under FN: s protektorat

förtryckarna. Revolten sägs ha bubblat upp av människors frustration och missnöje. 30 serbiska kyrkor och två kloster samt kulturella byggnader brändes och förstördes (ICG 2004 Nr 155). Efter händelsen intervjuades Serber och Kosovo Albaner UNMIK: s tidning Focus Kosovo som publiceras varje andre månad på tre språk, Engelska, Albanska och Serbiska. Focus Kosovo frågade hur medborgarna individuellt kan tänkas bygga broar mellan gapet av misstro mellan de båda gemenskaperna. Syftet med denna illustration är för att se hur individen påverkas av nationalismen och nationen. Så här svarade invånarna i Kosovo:

Jag tror det är väldigt svårt att återbygga förtroendet mellan Kosovo Albaner och Kosovo Serber, inte sagt att det är inte möjligt för tillfället. Det är ytterst svårt att säga vad som komma skall eller vad vi nu ska göra. Det är något som ligger under ansvaret för dem som sitter i positionen, t ex institutionerna – borde tänka seriöst över detta – Sasa 27, Kosovo Serb

Så länge KFOR finns närvarande och bibehåller säkerheten, är det fredligt här. Men vid tillfället då KFOR beger sig och lämnar området, är jag nästan övertygad om att incidenter kommer ännu en gång börja. Detta är huvud gatan, och de [Kosovo Albaner] passerar och kastar stenar...detta innebär att det kommer aldrig bli fredligt i denna by och området omkring byarna – Momir 45 Kosovo Serb

Först och främst, måste vi medge att ett förtroende redan existerar mellan de så kallade vanliga människorna. Denna anknytning förhindrade inte ens under konflikten av 1999 och detta är något median måste visa mer av, istället för saker som förhöjer inter-etnisk spänning. Ett viktig sak är återvändande av flyktingar [displaced persons]. Om vi inte ser att flyktingar kan återvända finns det ingen anledning att tala om förtroende eftersom de kommer inte vara några Serber kvar i Kosovo – Zarko Kosovo Serb

Det finns ett tydligt mönster bland de Kosovo Serber som blev intervjuad för Focus Kosovo. Ingen svarar direkt hur de individuellt kan bidra med att fylla gapet eller bygga broar av misstro. De Serber som idag lever och bor i Kosovo lever under väldigt svåra förhållande och de har inget förtroende till den provisoriska regeringen i Kosovo. De känner sig utsatta och som offer. De förlitar sig på Belgrad fastän att de är medvetna att staten är svag. Därmed litar de mer på sin nationella identitet och nationen Serbien.

Att bygga gapet av misstro kan endast ske till de medlemmar i minoritets gemenskapen som jag känner. Det betyder min granna och några gamla vänner – Visar 24 Kosovo Alban

Jag har en känsla av att majoritets gemenskap har ansvar att sträcka en hand mot minoriteten...även om de väljer att blockera vägar och provocera. Det enda jag kan göra trots allt som har hänt är att hjälpa de som vill ha min hjälp. För mig betyder det att alla som lever i Kosovo är en Kosovar och jag kommer att hjälpa om jag kan – Adnan 19 Kosovo Alban

*Att bidra med att bygga broar är att minska arbetslösheten och förse alla med jobb. Vi måste första skapa essentiella levnadsvillkor – elektricitet, nya jobb – och sedan kan man bygga relationer. Detta är svårt att uppnå utan substantiella investeringar. Och sedan att kommunicera är en viktig faktor. Idag när man kommunicerar finns bitterhet och rädsla, och vem vinner på det? – Faton 25
Kosovo Alban*

Det finns ett tydligt mönster av en medvetenhet bland de Kosovo Albanska ungdomarna att vilja bidra med konkreta handlingar. De flesta är redo för att bidra individuellt mot ett samarbete att bygga gapet och höja förtroendet mellan gemenskaperna. Detta är vad de uttrycker om det är läpparnas bekännelse är frågan? Medborgarna förlitar och väntar sig att institutionerna eller att någon politiker ska vidta konkreta handlingar så att medborgarna blir styrda i rätt riktning. Detta kan tolkas som passiva medborgare.

Volkan noterar om sökandet för en stabil, tydlig definierade gränser i skapandet av jaget. I försöket att observera grupp psykologi på ett mer omfattande sätt illustrerar Volkan en analogi om en tältduk. Tillbaka till barndomen och framåt när vi för första gången lärde oss ta på oss kläder är ett sätt vi bör se oss själva i termer. Vi har två lager av kläder, det första lagret passar oss varmt. Detta är den personliga identiteten. Det andra lagret av kläder sitter mer löst och definieras som den sociala identiteten enligt Volkan. Det lösa lagret är liknelsen till en förälder, en nära familje medlem eller andra som bryr sig om att skydda subjektet (det etniska, emotionellt sammanfogade större gruppen). Eftersom detta tyg inte är åtsittande, kan den också skydda andra medlemmar av gruppen och som är en liknelse till den omfattande tältduken som Volkan illustrerar. Introduktionen av traumatiska händelser är sannolikt att lyfta ångest i tältet och kan riskera den kollektiva känslan av jaget (Volkan 1997: 27-28).

6 Analys

Det finns sett talesätt som säger att ”fakta talar för sig själva”. Det är mycket sällan sant. Fakta talar nästan aldrig för sig självt utan måste tolkas. Min uppgift var att forska hur nationalismen är konstruerad från både den Serbiska och den Kosovo Albanska sidan.

Serbernas och Kosovo Albanernas identitet som individer och som medlemmar i en grupp är identifierad genom berättandet och ihågkomna historier. Verkliga eller föreställd, historier är de som formar deras förståelse om dem själva som hjältar, martyrer, triumferande besegrare och förödmjukade offer. Genom denna konstruktion av nationalism skapar man den andra. Den andra är fienden. Genom myter och symboler sann eller falska bygger man en trovärdig bild för vem gruppen är och vilken grupp man kan känna solidaritet mot. Genom att sedan gruppen vet var de kommer ifrån är det enklare att avhumanisera den andra. T ex den andra ser annorlunda ut, den luktar, och har en annan ras, eller bär en annan religion. Hatet blir en länk i det förflutna nuet och framtiden. Chosen trauma får etniska konflikter att vara tidlösa – primordial, när det i verkligheten handlar om en maktkamp. Hotet mot en identitet är att alltid ifrågasättande om konstruktionen av något hotande av ”vi” som i själva verket bidrar till konstruktionen eller reproduktionen som ”oss” (Buzan, Waeber, & de Wilde 1998: 121).

Volkans syn om tält duken menar Catarina Kinnvall (2005) är fångslande, men den ger inte bilden av att förse en bild av bundenhet, av inuti och ut uppfattning, utan snarare en identitet som en belåten process. Volkan betonar hur traumatiska händelser kan påverka en kollektiv känsla av jaget. Volkans teori om objekt relationer, antyder att fienden som den andra redan existerar och är annorlunda från jaget. Detta är ett problem menar Kinnvall noterad av Murer, i beskådningen av jaget och de andra (Kinnvall 2005: 752-753).

Julie Kristeva bygger vidare på denna problematik. Hon förslår att motgiftet till xenofobi, rasism och marginalisering av andra är att erkänna den utomstående inom oss själva. Kristeva skriver: *“He is the hidden face of our identity, the space that wrecks our abode, the time in which understanding and affinity founder. By recognizing him within ourselves, we are spared detesting him in himself”* (Kristeva, 1991, p. 1 i Kinnvall 2005: 753). Den andre existerar i våra sinnen genom förställningar även om han eller hon inte är fysiskt närvarande. Detta illustrerar Kinnvall genom att hävda att känslor mot immigranter är oftast starkare i platser med få eller inga immigranter till skillnad från platser som har en stor immigration. Detta syftar till att fiende av den andra inte är skapad genom en själv, utan har tidigare varit en del av en själv (Kinnvall 2005: 753).

Volkan beskriver det Serbiska traumat som en delad kollektiv sorg. På den Kosovo Albanska sidan finns inget regelrätt trauma, inget verkligt trauma. Det är inte den romantiserade bilden av något förlorat en gång i tiden. Utan traumat i sig

för Kosovo Albanerna var det hårda trycket de upplevde i över 70 år. Det är inte den Trauma som Volkan beskriver ”en sorg av något förlorat”. Kosovo Albanerna hade inte förlorat något i tid, utan kände sig inte erkända som en nation eftersom de anser sig vara ättlingar till Illyrierna som ännu inte kan vetenskapligt bekräftas. Det trauma Kosovo Albanerna gick igenom var däremot det hårda förtrycket från Belgrad regimen och att inte bli erkända som ett folk. Patriotismen bland Kosovo Albanerna växte mot det gemensamma målet – det självständiga Kosovo. Förlorandet av autonomi med dess symbolik det bärs av är en ”potential faktor till ökning av förbittring för politisk handling” (Cornell 2002: 36). Det är en faktor för motivationen bakom etnopolitisk handling som är en mix av sorg, känslsamhet, solidaritet och ambition (Gurr 2000: 66). Detta var som hände i Kosovo för när väl autonomi var lyft, endast då började våldet och konflikten. Cornell noterar att förlora *autonomin* “*serves incentives on the part of the minority to act*” (Cornell 2002: 37).

Både Serberna och Kosovo Albanerna är försedda med Chosen Trauma, men på olika sätt och på olika grunder. Det är på dessa grunder som nationalismen förklaras och förstås.

6.1 Vi sitter i samma båt – avslutande reflektioner

Under uppsatsens gång kan jag inte undgå att tänka till vilken nytta tjänas nationalismen? Måste det finnas nationer och hur långt ska vi föreställa oss om gemenskapen som Benedict Anderson förespråkar om? Det har tagit 100 år innan Frankrike och Tyskland kom över sin nationalism. Men det vore önskvärt om det internationella samfundet kunde visa mer ansvar och definiera begreppet multietnicitet i Kosovo och vad den i så fall i praktiken skulle innebära. Så här ser mallen ut och ditt är målet! Resan ditt gör vi alla tillsammans! Men ingen i båten sitter still på grund av Kosovos olösta status.

Under mina vistelser i mitt hemland och de människor jag mött och bekantat mig med, definierades jag som ”den naiva svenska tjejen” och har oftast mötts av kommentaren ”du vet inte vad krig är”! De har fullkomligt rätt. Jag har inte upplevt krig, jag kan inte ens börja föreställa mig vilka spår det sätter sig på individen. Jag är dessutom medveten att freden som kommit innebär inte att vardagen blir lättare att leva. Men jag vill se ett samhälle i Kosovo där utbyte av traditioner och kultur sker över gränser. Där musik smak och filmer delas. Där religion är endast en religion och inte beblandas med politik. Och ta vara på det historiska arvet de båda sidorna har, utan att basera sin historia på myter och symboler. Atmosfären i Kosovo är fylld med patriotism, nationalism och offersyndrom efter det sjuttioåriga förtrycket och isoleringen. Offersyndromet är en eggelse för både den albanska sidan och den serbiska sidan. Detta ger incitament till den etniska grupp som en gång förtrycktes att, när chans bjudes, bli förtryckaren.

Trots den svarta vardagen som jag har skildrat, är jag i en positiv anda av realistisk optimism. Jag har mött intellektuella och den nya generationen i Kosovo, jag har mött serber och jag har mött albaner och andra minoriteter som har en vilja och en vision av att kunna leva tillsammans i ett multikulturellt och i ett demokratiskt samhälle. Många är trötta på de politiker som använder det förflutna för att väcka känslor. Dessa måste bytas ut mot utbildade, engagerade och professionella människor. De finns och jag har träffat dem!

7 Referenser

Litteratur

- Anderson Benedict (1991) *Imagined Communities*, Verso, London New York
- Billig Micheal (1995) *Banal Nationalism*, Sage Publications Ltd, London
- Bergström Göran, Boréus Kristina (2000) *Textens mening och makt- Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*, Studentlitteratur, Lund
- Brown David (1999) *Are there good and bad nationalism?* Nation and Nationalism 5 (2)
- Buzan Barry, Waever Ole, de Wilde Jaap, (1998) *Security, A New Framework for Analysis*, Lynne Rienner Publishers, Inc.
- Cockburn Cynthia (1998) *The Space between us*. Zed Books London and New York St Martins Press, Inc
- Cornell Svante (2002) *Autonomy and Conflict – Ethnoterroriality and separatism in the South Caucasus – Cases in Georgia*, Uppsala University
- Durham Edith (1985) *High Albania*. Reprinted London
- Gurr Ted Robert (2000) *Peoples versus the States: minority at risk in the new century*, United States Institute of Peace Press
- Hall Patrik (1998) *The Social construction of nationalism – Sweden as an example*, Lund University Press.
- Hosking G & Schöpflin G (1997) *Myths and Nationhood*, Hurst & Company, London
- Jelavich Barbara (1983) *History of the Balkans 18th and 19th Centuries*, Volume 1, Cambridge University Press
- Judah Tim (2000) *Kosovo War and Revenge*, Yale University Press New Haven and London

- Kaufman Stuart (2001) *Modern Hatred – The Symbolic Politics of ethnic war*, Cornell University
- Kinwall Catarina (2004) *Globalization and Religious Nationalism: Self, Identity, and the Search for Ontological Security*, *Political Psychology*, Vol. 25, No. 5
- Malcolm Noel (1999) *Kosovo - A short history*, Macmillan
- Mertus A Julie (1999) *Kosovo - how myths and truths started the war*, University of California Press
- Mönnesland Sven (1999) *För Jugoslavia og etter*, Sypress Forlag, Oslo
- Smith D Anthony (1986) *The ethnic origin of nations*. Oxford: Basil Blackwell
- Smith D Anthony (1995) *Nations and Nationalisms in a Global Era*, Cambridge Polity
- Sturesjö Örjan & Scheiman Sebastian (1997) *Den Albanska frågan*. Världspolitikens Dagsfrågor Utrikes Politiska Institutet, Nr 8-9
- Vickers Miranda (1998) *Between Serbs and Albanians – A history of Kosovo*, Hurst and Company, London.
- Volkan Vamik (1997) *Bloodlines – from ethnic pride to ethnic terrorism*, Westview Press.
- Yuval-Davis Nira (1997) *Gender & Nation*, Sage Publication Ltd, London
- Özkirimli Umut (2000) *Theories of Nationalism – A critical introduction*, Macmillan Press, LTD

Övriga Publikationer

- Focus Kosovo (2004) *Voices of Kosovo*
<http://www.unmikonline.org/pub/focuskos/may04/may04.htm>
- International Crises Group ICG (2006) *Serbia's new constitution – democracy going backwards*, Europe Briefing Nr 44.
- International Crises Group ICG (2005) *Kosovo: Towards Final Status*. Nr 161
- International Crises Group ICG (2005) *Kosovo after Haradinaj*, Nr 163

International Crises Group ICG (2004) *Collapse of Kosovo*, Nr 155

International Crises Group ICG (2003) *Kosovo's ethnic dilemma – the need for civic contract*, Nr 143

Nordlöf-Lagerkrantz (2005) *Kosovo i vakuum*. Utrikespolitisk analys nr 24.
Utrikespolitiska Institutet

UNDP (2004) *Kosovo Human Development Report*